

Til:

- Det Kongelige Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep.
0030 Oslo

Oslo, 03. september 2014
Ref.: 1059/TBP/ph

Høring – endringer i utlendingsforskriften, varig ordning for lengeværende barn og begrunnelse i vedtak som berører barn

Vi viser til høringsbrev datert 06.06.2014 om endringer i utlendingsforskriften for å få til en varig ordning for lengeværende barn og bedre begrunnelser i vedtak som berører barn. Slik vi ser det, berører forskriften hvordan Norge skal behandle barn som asylsøkere og flyktninger. Alle barn som søker om opphold i Norge, kan bli lengeventende. Forskriften legger prinsipielle føringer for hvilke momenter som skal tillegges vekt når barnets beste skal vurderes. Den styrker hensynet til at vurderingen er barnefaglig forsvarlig. Vi vil imidlertid påpeke at det gjenstår å gi begrepet "*barnefaglig forsvarlig*" et konkret innhold. Forskriften legger ansvaret for disse vurderingene til utlendingsforvaltningen og forutsetter at forvaltningen skal få tilstrekkelig kompetanse gjennom seminarer og kurs. Psykologforeningen vil hevde at psykologfaglig kompetanse er sentral i vurderinger av barnets beste og ivaretagelse av lengeværende asylbarn. Videre hevder vi at belastninger som lang ventetid og uavklart status og framtid, i stor grad er av relasjonell og psykologisk karakter, noe som understøtter at det er behov for særskilt barnefaglig og psykologfaglig kompetanse i disse vurderingene. Dette ser vi ikke at forskriften, slik den er formulert, tydelig nok presiserer og beskriver.

Psykologforeningen hilser likevel den nye forskriften velkommen. Den bærer bud om vilje til å løse et problem som påfører de barna dette gjelder, betydelige belastninger som utgjør en fare for deres utvikling og helse. Vi legger særlig merke til formuleringene "*varig ordning*" og "*begrunnelse i vedtak*". Vi håper at vår uttalelse kan bidra til at en nettopp kommer fram til varige ordninger, gode kriterier og en saksbehandlingsprosess som gjør at vedtak kan fattes effektivt og i tråd med barnets rettigheter, rådende fagkunnskap og i takt med samfunnets moral- og rettsoppfatning.

Våre synspunkter på den nye forskriften i kortversjon er som følger:

1. Prinsippet om tilknytning til riket må tones ned. Barnets beste er det førende prinsippet. Dette forutsetter at barnets beste konkretiseres og at det lages prosedyrer for å avgjøre hva som i en konkret sak er barnets beste (ref. Best interest determinations -BID)^{1,2}.
2. Sterkere hensyn til hva som er barnefaglig forsvarlig forutsetter at beslutningsprosessen endres fra å ensidig være tillagt utlendingsfeltet, til å i framtiden inkludere barne- og familiefeltet, spesielt barnevernfeltet.
3. Forskriften må sikre at det enkelte barn behandles som et unikt individ, og at barnevennlighet og barns deltakelse ivaretas i informasjonsinnhenting, saksbehandling og beslutning. Det gjelder selve prosessen og metoder brukt i prosessen.

Den psykologiske siden av oppbrudd, flukt og å vente lenge.

Barnegruppen som forskriften handler om, er en særlig belastet gruppe. De er del av familier hvor alle har store tapsopplevelser ved at de har forlatt hjemland, venner og familie og den kultur de har tilhørt. Noen har traumer og psykologiske skader fra hjemland og flukt. Alle møter utfordringer av ulik karakter og i ulik grad i ankomstlandet, og for noen er eksiltilværelsen forut for avklaring av oppholds-status en betydelig stein til byrden.

Flukt innebærer tap av en rekke identitetsbevarende faktorer. Bosetting i en fremmed kultur betyr forandringer i det meste av dagliglivet; språk, mat, omgangsformer, verdier og tro. Flyktningbarn vokser opp i spennet mellom to kulturer, med følelser av ambivalens, lojalitetsutfordringer og strev med egen identitet som resultat. Flyktninger som er barn, må så raskt som mulig få avklart hvor de skal ha sin hverdag og sin framtid. De må gis anledning til å føle tilhørighet til både den opprinnelige og den norske kulturen, og må slippe å føle seg vurdert ut fra om de har blitt "norske nok" for å få oppholdstillatelse. En sunn identitetsdannelse settes i fare dersom barnet lenge lever i ingenmannsland eller offentlig må bekjenne seg for å være så norsk som mulig for å bidra til at familien får bli.

Lengeventende barn har ofte også lengeventende foreldre. Rammene rundt familiens hverdagsliv påvirker foreldres omsorgskompetanse. Langvarig venting uten innhold som skole, jobb, venner og fritidsaktiviteter er en kjent trussel mot familiens dynamikk og det enkelte medlems psykiske helse. Det kan gi seg utslag i lav frustrasjonstoleranse og økt risiko for psykiske symptomer, familiekonflikt og vold i nære relasjoner. Deltakelse i samfunnet

¹ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration

² UNHCR (2008) Guidelines on Determining the Best Interests of the Child

utenfor mottaket, språklæring og tilpasning til den nye kulturen skjer ofte i ulik takt for barn og voksne. Dette fører til spenning og ubalanse mellom foreldre og barn. Foreldres autoritet og status svekkes, barn får ofte roller som språk- og kulturoversettere og foreldres posisjon som kyndige veiledere blir svekket. Dette er ikke en situasjon som bidrar til nødvendig utviklingsstøtte til barn.

1. Barnets beste, tilknytning og tilhørighet

Psykologforeningen mener at begrepet tilknytning til riket bør tones ned og endres. I stedet bør det framheves at det sentrale vurderingskriteriet er "barnets beste". Dette kriteriet omfatter barnets behov av helsemessig, utviklingsmessig og sosial karakter, inkludert tilknytning til viktige andre personer, og ikke «tilknytning» til riket. Dette vil sikre at det gjøres vurderinger av barnets beskyttelsesbehov, likeverd og sikring av liv, helse og grunnleggende rettigheter slik de internasjonale konvensjonene og Menneskerettsloven påbyr. Tilknytning er en spesifikk utviklingspsykologisk term som beskriver kvalitet og funksjon i barnets nære relasjoner. Når det gjelder bånd til sted, kultur og nasjoner foreslår vi at forskriften bruker ordet **tilhørighet**. Opplevelse av tilhørighet vil som regel være av høyst subjektiv karakter, og vil være umulig å fastsette i en generell forskrift. Fra et barneperspektiv handler tilknytning om nære mennesker, ikke nasjoner og geografi. Dersom dette prinsippet fortsatt skal spille en rolle, slik forskriften antyder, bør altså tilknytning byttes ut med "tilhørighet"

Vi vil også fremheve at vektleggingene av tilknytning til riket kan virke mot sin hensikt både med tanke på barnets utviklingsmuligheter og helse, og samfunnet. Det kan signalisere at det handler om å sørge for å være her så lenge som mulig før endelig vedtak fattes; at jo lengre en kan trenere, desto større blir mulighetene for å få oppholdstillatelse. Dette vil ikke være en ordning som er til barns beste.

2. Barnefaglig forsvarlighet

Dersom slike saker fortsatt skal avgjøres av UNE, forutsetter det en beslutningsprosess som ikke er biased i retning av det innvandringsregulerende. Det vil kreve en tverrfaglig beslutningsprosess hvor prosedyren for å fatte beslutning er tydelig beskrevet. Vi mener det må vektlegges barnevennlige metoder, deltakelse fra barnet det gjelder, åpenhet og etterrettelighet. Dette kan gjøres gjennom å utvikle prosedyre og et beslutningstre for BID (Best Interest Determination). Dette mener vi er nødvendig for å unngå diffuse henvisninger til barnets beste og vikarierende begrunnelser (eks. Barnet utvises for å hindre at barn i framtiden utsettes for lignende).

Vi ser at det er nødvendig med en presisering av hva som er barnefaglig forsvarlig, og hvem som skal kunne avgjøre hva som er barnefaglig forsvarlig.

Psykologforeningen er av den mening at det er ikke tilstrekkelig at utlendingsmyndighetene alene ivaretar dette. Vi mener at det må til en felles vurdering hvor barnevernmyndighetene med sin barnefaglighet bidrar like sterkt til avklaringen. Det holder i dette tilfellet ikke med kurs til, og skolering av ansatte i UNE.

Vi vil i denne sammenheng henvise til BID prosedyre hvor det er en struktur med at det oppnevnes en koordinator og hvor et tverrfaglig panel er den som tar beslutningen. Ref. fotnotene 1 og 2.

3. Individuelle vurderinger, deltakelse og barnevennlige prosedyrer

De lengeværende barna er i ulike alder, har ulike omsorgsbetingelser, historier og personligheter. Vi mener at disse barna ikke kan behandles som en ensartet gruppe, men må vurderes som unike individer. Siden Norge foreløpig ikke har ratifisert tilleggskonvensjonen til Konvensjonen om Barns rettigheter, som gir individuell klagerett i slike tilfeller, vil vi mane til ekstra vaksomhet ved å gi denne utsatte barnegruppen individuelt tilrettelagte prosesser og tydeliggjøring av barnets klagerett i våre nasjonale strukturer.

Det bør utvikles klare prosedyrer for hvordan barn skal involveres i prosessen.

Siden vi kom så sent med i høringen, ønsker Psykologforeningen å gi en grundigere redegjørelse for de barnefaglige argumenter i denne høringsuttalelsen på et senere tidspunkt, helst i form av et møte.

Med vennlig hilsen

Norsk Psykologforening

Tor Levin Hofgaard

President